

University
of Wrocław

ISSN 2029–2236 (print)
ISSN 2029–2244 (online)
SOCIALINIŲ MOKSLŲ STUDIJOS
SOCIAL SCIENCES STUDIES
2009, 3(3), p. 93–108

TARPTAUTINIŲ SUTARČIŲ KOLIZIJA IR JOS KVALIFIKAVIMAS REMIANTIS BENDROSIOS TARPTAUTINĖS TEISĖS NORMOMIS

Andrius Mamontovas

Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto
Tarptautinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 2714 669
Elektroninis paštas tek@mruni.eu

Pateikta 2009 m. gegužės 22 d., parengta spausdinti 2009 m. rugsėjo 28 d.

Anotacija. Valstybėms nuolat plėtojant tarptautinėmis sutartimis reguliuojamus santykius kyla reali grėsmė sukurti skirtingoms valstybėms tarpusavyje prieštaraujančius išsipareigojimus – tarptautinių sutarčių kolizijas. Galiojančios bendrosios tarptautinės teisės normos tiesiogiai nereglamentuoja tarptautinių kolizijų sprendimo būdų bei daugelio probleminių šio reiškinių aspektų, todėl ši reiškinį būtina geriau mokliškai ištirti bei išsamiau vertinti. Šiame straipsnyje autorius tiria probleminius bendrosios tarptautinių sutarčių teisės bei valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus normų taikymo aspektus sprendžiant tarptautinių sutarčių kolizijas. Atlikęs tyrimą autorius prieina prie išvados, kad kilus tarptautinių sutarčių kolizijai bendrosios tarptautinės teisės normos suteikia taikymo pirmenybę pirmiau sudarytoms sutartims vėliau sudarytų sutarčių atžvilgiu.

Reikšminiai žodžiai: tarptautinė teisė, tarptautinių sutarčių kolizija, ankstesnė sutartis, vėlesnė sutartis, sutarties sudarymas, tarptautinė pareiga, sutarties taikymas, taikymo prioritetas, nesuderinamas išsipareigojimas, tarptautinės teisės pažeidimas, valstybių atsakomybė.

Ivadas

Šiame straipsnyje analizuojamos tarptautinių sutarčių kolizijos, kylančios valstybėms skirtingomis sutartimis prisiėmus nesuderinamas pareigas kitoms valstybėms, kurias vykdant būtų padarytas tarptautinės teisės pažeidimas. Pirmoje ir antroje tyrimo dalyse yra pateikiama tarptautinių sutarčių kolizijos samprata, taip pat sąvoka bei identifikuojamos joms taikytinos bendrosios tarptautinės teisės normos. Trečia straipsnio dalis skirta esminiems tarptautinių sutarčių teisės klausimams, susijusiems su bendrosios tarptautinių sutarčių teisės normų taikymu tarptautinių sutarčių kolizijoms: normų tekstinės struktūros neišsamumu, kolizijos kilimo momento nustatymu, ankstesnės ir vėlesnės tarptautinės sutarties nustatymo kriterijais, nesuderinamų įsipareigojimų apibrėžimu bei ankstesnės sutarties taikymo pirmenybe. Paskutinė darbo dalis skirta kolizijos kvalifikavimo remiantis valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus aspektams. Straipsnis baigiamas išvadomis.

Tyrimo aktualumą lemia tai, kad šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje nuolat gausėjant tarptautinių sutarčių neišvengiamai sukuriamos tarptautinių sutarčių kolizijos, o jų teisinis reglamentavimas pozityviosios teisės normomis nėra išsamus.

Tyrimo objektas – bendroji tarptautinė teisė, reguliuojanti tarptautinių sutarčių kolizijas ir jų sprendimo būdus.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti probleminius tarptautinių sutarčių kolizijas reguliuojančių ir jų sprendimo būdus nustatančių tarptautinės teisės normų aspektus. *Tyrimo taikyti pagrindiniai metodai*: filosofinis, loginis, dedukcinis, istorinis, sisteminės bei dokumentų analizės.

1. Tarptautinių sutarčių kolizijos samprata

Tarptautinės teisės moksle nėra konsensuso dėl universalios tarptautinių sutarčių (toliau – sutarčių) kolizijos sampratos. Kai kurie mokslininkai tarptautinių sutarčių kolizijas vertina kaip tarptautinių sutarčių normų prieštaravimus, kai „neįmanoma paklusti dviem skirtingomis

tarptautinių sutarčių normomis numatytiems reikalavimams“¹. Ši kolizijos samprata apima skirtingų sutarčių normų įvairaus pobūdžio prieštaravimus: tiek tuos, kai tarpusavyje prieštarauja tas pačias valstybes (pvz., A ir B) siejančių sutarčių normos, tiek ir tuos atvejus, kai viena kitai prieštarauja skirtingas valstybes (pvz., A ir B bei A ir C) siejančių sutarčių normos. Pirmuoju atveju teisinis susidariusios situacijos sprendimas apsiriboja netiksliai sutarties tekste išreikštos valstybių valios (tikrųjų ketinimų) nustatymu. Antruoju atveju turi būti sprendžiami principiniai prieštaraujančios sutarties teisėtumo (galiojimo ir taikymo) bei valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimą klausimai, reikalaujantys kompleksiskai taikyti sutarčių ir valstybių atsakomybės

1 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480; Sadat-Akhfavi, S. A. *Methods of Resolving Conflicts Between Treaties*. Leiden/Boston: Brill Academic Publishers, 2003, p. 5.

už tarptautinės teisės pažeidimus (toliau – atsakomybės) normas. Tas pačias valstybes siejančių sutarčių normų prieštaravimas, mūsų nuomone, neturėtų būti vertinamas kaip tarptautinių sutarčių kolizija, kadangi nėra esminio sutarties elemento „susitarimo“² (išreikšto valstybių valia) kolizijos, o susiduriama tik su netobulu valstybių valios rašytiniu išreiškimu.

Šiame straipsnyje sutarčių koliziją apibrėšime kaip situaciją, susiklosčiusią, kai valstybė sudaro³, taiko arba jai įsigalioja tarptautinė sutartis, lemianti pareigų, prisiimtų anksčiau įsigaliojusia tarptautine sutartimi kitai valstybei, pažeidimą⁴. Ši sutarčių kolizijos sąvoka ir atskirų jos elementų būtinumas, kaip nurodyta toliau, išvestini iš sutarčių kolizijoms taikomų bendrųjų tarptautinės teisės normų.

2. Sutarčių kolizijoms taikomas teisinis režimas

Pagrindinis pozityviosios teisės šaltinis, reguliuojantis sutarčių kolizijas, yra 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės (toliau – Konvencija)⁵. Kiti tarptautinės teisės šaltiniai: tarptautiniai papročiai, bendrieji teisės principai, teisiniai sprendimai, mokslininkų doktrina taip pat svarbūs kvalifikuojant sutarčių kolizijas tiek remiantis sutarčių teise, tiek ir tarptautine valstybių atsakomybės teise. Dėl ribotos straipsnio apimties jame pateiksime tik bendrosios tarptautinės teisės normų, skirtų kolizijoms kvalifikuoti, analizę, kuri vertintina kaip *lex generalis*. Tačiau reikėtų paminėti, kad tarptautinėje teisėje daugelis klausimų yra reguliuojami *lex specialis* normomis (pvz., Europos Sąjungos teisė, žmogaus teisių apsauga, pasaulinė prekyba ir kt.), o jų taikymas sutarčių kolizijoms šiame straipsnyje neanalizuojamas⁶.

2 Brierly, J. L. Report by J. L. Brierly, Special Rapporteur. In *Yearbook of International Law Commission*, 1950. Volume II. New York: United Nations Publication, 1958, p. 227(19). Taip pat žr.: Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. In *Yearbook of the International Law Commission*, 1966. Volume II. New York: United Nations Publication, 1967, p. 188(3).

3 Šiame straipsnyje terminas „sudaro“ reiškia tarp valstybių suderintos, tačiau dar neįsigaliojusios sutarties teksto priėmimą (įskaitant teksto pasirašymą ir jo autentiškumo patvirtinimą), išskyrus atvejus, kai aiškiai nurodoma kitaip, bei atvejus, kai atsižvelgiant į straipsnio kontekstą šis terminas vartojamas su sutarties teksto priėmimu nesusijusia prasme.

4 Panašiai sutarčių koliziją apibrėžia Wolfram, K. *Treaties, Conflicts Between*. In *Encyclopedia of Public International Law*. Volume IV. Amsterdam: North-Holland: Elsevier, 1984, p. 935–941 ir Binder, G. *Treaty Conflict and Political Contradiction*. New York: Praeger Publishers, 1984, p. 7.

5 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės.

6 Plačiau apie *lex specialis* žr.: Koskeniemi, M. Report of the Study Group of the International Law Commission Finalized by M. Koskeniemi, Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law, 2006 (dokumentas rengiamas publikuoti: *Yearbook of International Law Commission*, 2006. Volume II. New York: United Nations Publication); taip pat žr.: Manzini, P. The Priority of Pre-Existing Treaties of EC Member States within the Framework of International Law. *European Journal of International Law*. 2001, 12(4): 781–792; Cafilisch, L.; Cañado Trinidad, A. Les Conventions Americain et Europeenne des droits de l’homme et le droit international general, *Revue Général de Droit International Public*. 2004, 108(1): 5–62; Pauwelyn, J. *Conflict of Norms in Public International Law: How WTO Law Relates to Other Rules of International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

3. Konvencinis sutarčių kolizijų teisinis reguliavimas

Pagrindiniame pozityviosios sutarčių teisės šaltinyje – Konvencijoje sutarčių kolizijų klausimui svarbus Konvencijos 30 straipsnis „Vėliau tuo pačiu klausimu sudarytų sutarčių taikymas“. Straipsnio pirmoje dalyje įtvirtinta valstybių pareiga esant skirtingo pobūdžio sutarties ir Jungtinių Tautų Chartijos⁷ (toliau – Chartija) kolizijai taikyti Chartiją. Kilus kitų sutarčių kolizijai⁸ šis straipsnis *expressis verbis* nurodo taikyti Konvencijos normas, reguliuojančias sutarties pakeitimą tik tarp kai kurių sutarties šalių (Konvencijos 41 straipsnis), konvencines normas reguliuojančias sutarties nutraukimą ar jos galiojimo sustabdymą kilus esminiam sutarties pažeidimui (Konvencijos 60 straipsnis) ir tarptautinę valstybių atsakomybę už koliziją sukėlusios sutarties sudarymą arba taikymą reguliuojančias teisės normas (tarptautinius papročius). Neabejotinai ypač svarbus ir koliziją sukeliančios sutarties normos galiojimo klausimas. Remiantis Konvencija, valstybės sutikimo laikyti sutartį įpareigojančia galiojimas (tuo atveju, kai nėra viena iš sutarčių nesukuria *jus cogens* pobūdžio įsipareigojimų) gali būti ginčijamas tik sutarties šalies ir tik remiantis Konvencijos nuostatomis⁹, o sutarčių kolizija *per se* į nėra viena tokių pagrindų nepatenka¹⁰. Dėl to darytina išvada, kad sutarčių kolizija *per se* nepadaro nėra vienos sutarties negaliojančios. Toks teisinis režimas Konvencijos rengėjų buvo pasirinktas todėl, kad ligtolinė teismų praktika vienareikšmiškai nepatvirtino koliziją sukeliančios sutarties negaliojimo taisyklės¹¹.

Kita vertus, esant ankstesnės *jus cogens* normas įtvirtinančios ir tokių normų neįtvirtinusios vėlesnės sutarties kolizijai, pastaroji sutartis bus laikoma niekine *ab initio*¹² arba visiškai ar iš dalies¹³ negaliojančia ir automatiškai nutrukusia¹⁴, jeigu *jus cogens* normą įtvirtinanti sutartis yra vėlesnė¹⁵.

7 Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*. 2002, Nr.15-557.

8 Kadangi šiame straipsnyje neanalizuojame sutarčių, sudarytų tarp tų pačių valstybių (Konvencijos 30 straipsnio 2, 3 ir 4 dalies „a“ punktas), bei sutarčių, kurios, nors ir sudarytos tarp skirtingų valstybių, gali būti taikomos kartu nesukeliant sutarties pažeidimo (Konvencijos 30 straipsnio 4 dalies „b“ punktas) neatitikimų, minėtos Konvencijos 30 straipsnio normos atskirai neapertiamos.

9 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 42 str.

10 *Ibid.*, 46-53 str.

11 Waldock, H. Second Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1963*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1964, p. 57.

12 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 53 str. E. W. Vierdago nuomone, sutartis turėtų būti niekinė nuo jos teksto priėmimo (pasirašymo). Plačiau apie tai žr.: Vierdag, E. W. The Time of the “Conclusion” of a Multilateral Treaty. In *British Yearbook of International Law*. 1988, 59: 75–111.

13 Jeigu naujai sukurtai *jus cogens* normai prieštaraujančią normą, atskyrus konkrečią sutarties nuostatą, galima taikyti toliau remiantis Konvencijos 44 str., ankstesnė sutartis negalioja tik prieštaraujančioje naujai sukurtai *jus cogens* normai dalyje. Plačiau apie tai žr.: Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. In *Yearbook of the International Law Commission, 1966*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1967, p. 261(2).

14 Lietuviškame Konvencijos tekste nurodyta, jog sutartis yra „nutraukiama“, tačiau tai neatitinka angliško sutarties teksto bei Konvencijos komentaro šiuo klausimu. Plačiau apie tai žr.: Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries.

15 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. 44 str. 5 d., 53 str. ir 64 str.

Taigi Konvencija *expressis verbis* įtvirtina Chartijos taikymo prioritetą sutarčių kolizijos atveju, sutarčių, prieštaraujančių *jus cogens* normoms, negaliojimą, o jos 30 straipsnis pateikia kriterijus nustatyti sutartims, kurioms kolizijos atveju taikomos nukreipiančios (30 straipsnio 5 dalies) normos.

3.1. Tą patį dalyką reguliuojančių sutarčių samprata

Konvencijos 30 straipsnio pavadinimas nurodo, jog jis taikomas „tuos pačius klausimus“ reguliuojančių sutarčių kolizijoms. Aiškindamas „to paties klausimo“, kurį siūlytume vadinti „dalyku“¹⁶, reikšmę baigiamojame Vienos konferencijoje Konvenciją rengusios Tarptautinės teisės komisijos (toliau – Komisijos) ekspertu konsultantu paskirtas H. Waldock‘as nurodė, kad ši sąvoka turi būti aiškinama siaurai, kaip neapimanti netiesioginių (hipotetinių – *autorius pastaba*) sutarčių normų prieštaravimų. Pavyzdžiui, sutarties, reguliuojančios civilinės atsakomybės dėl žalos, sukeltos eksploatuojant branduolinės energijos objektus, klausimus, kuri suteikia teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo ir susitarimo dėl užsienio teismų pripažinimo bei vykdymo reguliavimo, dalykas yra skirtingas. Dėl to, Komisijos nuomone, šio straipsnio nuostatos tokioms prieštaraujančioms sutartims neturėtų būti taikomos¹⁷. Šis Konvencijos straipsnis, Komisijos atstovo nuomone, taikomas tokius vienaarūšius teisinius santykius kaip autorių teisių apsauga arba saugumą jūroje reguliuojančių sutarčių kolizijoms¹⁸. Tačiau straipsnio reguliavimo masto nederėtų suprasti kaip netaikomo į *stricto sensu* tą patį dalyką reguliuojančių sutarčių kolizijas nepatenkančioms sutartims (pvz., reglamentuojančioms aplinkos apsaugos ir prekybos liberalizavimą).

Pasakytina, kad Konvencijos rengėjai neturėjo siekio sukurti straipsnio, taikomo tik vienaarūšius teisinius santykius reguliuojančioms sutartims. Tokią Komisijos intenciją patvirtina ir Konvencijos *travaux préparatoires* (parengiamieji darbai). Pirmiausiai reikėtų pabrėžti tai, kad skirtingų Komisijos pranešėjų darbas rengiant Konvenciją nebuvo vykdomas siekiant parengti sutarčių kolizijų, reguliuojančių tik vienaarūšius teisinius santykius, teisinį režimą¹⁹. Antra, Komisijos pasiūlymai Konvencijos projektams buvo parengti remiantis ligtoline teismine praktika, kurioje buvo susiduriama su skirtingą da-

16 Sąvoka „tuo pačiu klausimu“ vartojama rusiškame Konvencijos tekste. Angliškame Konvencijos tekste vartojamas „subject-matter“ terminas, kurį siūlytume versti kaip „dalyką“ (objekto sukonkretinimą).

17 United Nations Conference on the Law of Treaties, Second Session. In *Official Records, 1969*. New York: United Nations Publication, 1970, p. 222(41), p. 253(41).

18 *Ibid.*, p. 222(41).

19 Lauterpacht, H. Report by Mr. H. Lauterpacht, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1953*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1954, p. 156; Lauterpacht, H. Second report by H. Lauterpacht, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1954*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1955, p. 133; Fitzmaurice, G. G. Third Report by G. G. Fitzmaurice, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1958*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1959, p. 26–28; Waldock, H. Second Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1963*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1964, p. 53–54; Waldock, H. Third Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1964*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1965, p. 34–35.

lyką reguliuojančių sutarčių kolizijomis²⁰. Trečia, straipsnio pirmoje dalyje suteikiamas Chartijos taikymo prioritetas, esant Chartijos ir kitos sutarties kolizijai, yra bendro pobūdžio, t. y. taikomas esant įvairioms Chartijos ir kitų sutarčių kolizijoms. Kad ši nuostata buvo palikta Konvencijoje, patvirtina Konvencijos rengėjų siekį 30 straipsnio taikymo neapriboti tik vienaarūšius teisinius santykius reguliuojančioms sutartims. Ši argumentą sustiprina ir 30 straipsnio 3 ir 5 dalyse įtvirtintos normos, nukreipiančios į sutarties pažeidimo ir pakeitimo institutus bei valstybių atsakomybės normas, kurių taikymas neapribotas vienaarūšių teisinių santykių. Ketvirta, dabartinė 30 straipsnio pavadinimo redakcija buvo pasiūlyta baigiamajame Konvencijos rengimo etape, Komisijai vietoj ankstesnio straipsnio pavadinimo „Tarpusavyje prieštaraujančių tarptautinių sutarčių taikymas“ įtraukus „Vėliau tuo pačiu klausimu sudarytų sutarčių taikymas“, siekiant išvengti išpūdžio, jog straipsnio nuostatos pateisino sutarčių, prieštaraujančių ankstesnėms sutartims, sudarymą²¹. Toks straipsnio aiškinimas taip pat atitiktų ir konvencinę praktiką reguliuoti sutarčių tarpusavio santykius pasitelkiant bendro pobūdžio sutarčių normas, reguliuojančias sutarties santykį su visomis kitomis sutartimis, neapsiribojant tomis, kurios reguliuoja vienaarūšius teisinius santykius²².

Pateikta straipsnio nuostatų analizė leidžia teigti, kad jis taikomas ir nevienarūšius teisinius santykius reguliuojančioms sutartims esant jų kolizijai²³.

3.2. Sutarties „sudarymo“ samprata ir reikšmė

Konvencijos 30 straipsnis taikomas „sudarytom“²⁴ sutartims, tačiau jos tekste šis terminas nėra apibrėžtas. Šio termino reikšmė svarbi, kadangi tik nuo sutarties sudarymo galima remtis Konvencijos 30 straipsnio nuostatomis kvalifikuojant sutarčių kolizijas ir taikyti joms valstybių atsakomybės normas remiantis 30 straipsnio 5 dalimi.

E. Vierdago nuomone, tarptautinėje teisėje terminas „sudaryti“ turi ne vieną reikšmę. Jis gali reikšti tiek konkretų veiksmą (sėkmingą derybų baigimą, sutarties teksto patvirtinimą, sutarties pasirašymą, sutarties įsigaliojimą, sutarties pateikimą pasirašyti), tiek ir procesą, kurio metu išreiškiamas sutikimas laikyti sutartį įpareigojančia²⁵. Nors daugumoje Konvencijos normų terminui „sudarymas“ suteikiama sutarties teksto priėmimo reikšmė, šio mokslininko nuomone, Konvencijos 30 straipsnyje šis terminas reiškia sutarties įsigaliojimą. Prie tokios išvados prieinama, kadangi 30 straipsnyje minimos ankstesnės ir vėlesnės sutartys, sudarytos tarp „šalių“, o terminas „šalis“ Konvencijoje

20 Lauterpacht, H. Report by Mr. H. Lauterpacht, Special Rapporteur, *op. cit.*, p. 156(1-2); Fitzmaurice, G. G. Third Report by G. G. Fitzmaurice, Special Rapporteur, p. 45(95); Waldock, H. Second Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur, p. 54(4).

21 Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries, p. 217(13).

22 Konsoliduota Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2. 307 (ex 234) str.; Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016. 60 str.; Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786. 311 str. 2 d.

23 Koskenniemi, M., p. 130(254).

24 Angl. k. – *concluded*.

25 Vierdag, E. W., p. 75.

reiškia valstybę, kuriai sutartis jau yra įsigaliojusi²⁶. Taigi suteikdami „sudarymo“ terminui „įsigaliojimo“ reikšmę, Konvencijos 30 straipsnio normas galėtume taikyti ne anksčiau, nei tarp konkrečių sutartis sudariusių valstybių įsigalioja abi sutartys. Tokiu atveju sutarčių kolizijos kilimo momentu galėtume laikyti vėlesnės sutarties įsigaliojimo momentą arba sutarties normos taikymo momentą²⁷. Pabrėžtina, kad priklausomai nuo konteksto ankstesnė sutartis gali būti pažeista ir vėlesnei sutarčiai dar neįsigaliojus konkrečioms valstybėms (pvz., priėmus vėlesnės sutarties tekstą), jeigu tai sukelia ankstesnės sutarties pažeidimą²⁸. Tokios situacijos *stricto sensu* nereguliuoja Konvencijos 30 straipsnis (vėlesnė sutartis dar neįsigaliojo), tačiau jai būtų taikomos bendrosios tarptautinės teisės normos, analogiškos išvardytoms 30 straipsnio 5 dalyje. Dėl analogiško teisinio reglamentavimo ši situacija taip pat vertintina kaip sutarčių kolizija, jeigu tik ji kyla priėmus arba pasirašius vėlesnę sutartį.

3.3. Ankstesnės ir vėlesnės sutarties dilema tarptautinėje teisėje

Tiek Konvencijos 30 straipsnio pavadinimas, tiek jo turinys, tiek ir autoriui žinoma sutarčių taikymo praktika patvirtina, kad sutarčių kolizija kyla tarp anksčiau ir vėliau (ne tuo pačiu metu) sudarytų tarptautinių sutarčių.

Ankstesnės ir vėlesnės sutarties nustatymo klausimą sutarčių kolizijos atveju labiausiai komplikuoja tai, kad nėra universalus ankstesnės ir vėlesnės sutarties nustatymo kriterijaus. Tarptautinės teisės moksle ir praktikoje galima skirti du ankstesnės sutarties nustatymo kriterijus: sutarties teksto priėmimo momento²⁹ ir sutarties įsigaliojimo šalims momento³⁰. Sutarties teksto priėmimo kriterijus valstybių atstovų buvo svarstytas baigiamojoje Vienos konferencijoje. Iškėlus klausimą dėl ankstesnės ir vėlesnės sutarties nustatymo principų³¹ Komisijos atstovas H. Waldockas patvirtino, kad, Komisijos nuomone, sutartis, kurios tekstas buvo priimtas anksčiau, laikytina ankstesne, nes atliekant šį veiksma nustatomas valstybių valios pasikeitimas³². Buvo pažymėta, kad nustatant ankstesnę sutartį remiantis sutarties įsigaliojimo kriterijumi atsiranda nereikalinga painiava, kadangi sutartis tarp konkrečių valstybių dažniausiai³³ įsigalioja tik esant tų valstybių sutikimui laikyti tą sutartį įpareigojančia. Minėtu atveju ta pati sutartis skirtingų valstybių santykiuose įsigaliojotų skirtingu metu ir galėtų būti laikoma tiek ankstesne, tiek ir vėlesne sutartimi esant šiems skirtingų valstybių porų santykiams, atsižvelgiant į momentą, kuriuo ji įsigaliojo toms valstybėms. Reikėtų pasakyti, kad diskusija dėl ankstesnės sutarties nustatymo kriterijaus pasirinkimo buvo plėtojama analizuojant Vie-

26 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 2 str. 1 d. (g) punktas.

27 *Ibid.*, 30 str. 5 d.

28 Plačiau apie tai žr.: 3.4 ir 4 šio straipsnio dalis.

29 Angl. k. – *adoption*.

30 Angl. k. – *entry into force*.

31 United Nations Conference on the Law of Treaties, First Session. In *Official Records*, 1968. New York: United Nations Publication, 1969, p. 165(13).

32 United Nations Conference on the Law of Treaties, Second Session, *op. cit.*, p. 253(39).

33 Pasakytina, kad sutartis gali įsigaliooti ir konkrečią dieną deponavus atitinkamą sutarties ratifikavimo raštą, t. y. praėjus tam tikram laikui po sutikimų laikyti sutartį įpareigojančia išreiškimo.

nos konferencijoje sutarčių, sudarytų tarp tų pačių valstybių, klausimą. Dėl to nebuvo tinkamai atsižvelgta į problemas, galinčias kilti nustatant ankstesnę sutartį esant sutarčių kolizijai. Svarbiausia sutarties teksto priėmimo kriterijaus problema – jo neuniversalus. Daugelis sutarčių įsigalioja nepriėmus jų teksto, jas pasirašius arba apsikeitus diplomatinėmis notomis, prisijungus ir kt. – tokiais atvejais jų tekstas net nepriimamas. Sutarčių, prie kurių valstybėms suteikiama teisė prisijungti, tekstai priimami tik jų rengime dalyvavusių valstybių. Dėl to problemiškas tampa sutarties teksto priėmimo kriterijaus taikymas naujai prie sutarties prisijungusioms valstybėms, nedalyvavusioms rengiant sutartį, kadangi jų valia išreiškiama tik prisijungimu prie sutarties. Abiem šiais atvejais, manytume, reikėtų remtis sutarties įsigaliojimo momentu.

Sutarties teksto priėmimas paprastai yra konfidencialus aktas, tuo tarpu sutarties įsigaliojimas pirmiausiai įpareigoja valstybę laikytis sutarties³⁴ ir registruoti bei publikuoti įpareigojančią³⁵ sutartį. O to neatlikus draudžiama remtis neįregistruota sutartimi Jungtinių Tautų Organizacijos institucijose (pvz., Tarptautiniame Teisingumo Teisme). Taigi sutarties paskelbimu ir įregistravimu valstybėms, nesančioms konkrečios sutarties šalimis, sudaroma galimybė susipažinti su potencialius kontrahentus įpareigojančiomis sutartimis. Sutarties neįregistravimas vertintinas kaip tarptautinės pareigos pažeidimas, keliantis valstybės atsakomybę. Reikia pažymėti, kad kai kuriais atvejais teismai buvo nelinkę riboti valstybių teisės remtis Chartijos 102 straipsnio reikalavimais dėl neįregistruotų sutarčių³⁶, tačiau šiose bylose analizuoti atvejai buvo susiję su valstybių tarpusavio įsipareigojimais (t. y. valstybėms jie buvo arba turėjo būti žinomi). Esminis sutarčių skelbimo tikslas yra apriboti slaptąją diplomatiją, t. y. nuslėpti esamus tarptautinius įsipareigojimus nuo trečiųjų valstybių, todėl teisiškai kvalifikuojant sutarčių kolizijas jis pripažintinas reikšmingu. Šis kriterijus taip pat pateisinamas ir atsižvelgiant į 30 straipsnį³⁷, kuris, kaip minėta anksčiau, taikytinas tik įsigaliojus ankstesnei sutarčiai, o ne priėmus jos tekstą.

Be abejo, reikia sutikti su tuo, kad sutarties įsigaliojimo kriterijus gali kelti minėtą painiavą ir lemti atvejus, kai viena iš prieštaraujančių sutarčių valstybių vertinant tarpusavio santykius bus laikoma pirmesne, o kita – vėlesne. Tačiau sutarčių pirmumo klausimui spręsti reikėtų pasirinkti tokį kriterijų, kuris konkrečiu metu objektyviai³⁸ leidžia nustatyti tikslų derybose dėl naujos sutarties sudarymo dalyvaujančios valstybės įsipareigojimų mastą, todėl manome, kad ankstesne sutartimi esant sutarčių kolizijai turėtų būti laikoma anksčiau įsigaliojusi sutartis.

34 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 26 str.

35 Jungtinių Tautų Chartija, 102 str. Pabrėžtina, kad lietuviškas Chartijos tekstas įpareigoja įregistruoti „sudarytas“ sutartis, tačiau „sudarymo“ terminui šiuo atveju reikėtų suteikti „įsigaliojimo“ reikšmę, kadangi pareiga registruoti šiuo Chartijos straipsniu nustatoma tik valstybės įpareigojančias sutartis, kurios, išskyrus laikino sutarčių taikymo atvejus prieš joms įsigaliojant, tokios tampa nuo įsigaliojimo. Plačiau apie tai žr.: *The Charter of the United Nations: A Commentary*. Volume I. Simma, B., et al. (eds.). Oxford: Oxford University Press, 2002, p. 1281.

36 Deter, I. *Essays on the Law of Treaties*. Stockholm: Boktryckeri AB Thule, 1967, p. 45–46.

37 Vierdag, E.W., p. 95.

38 *Ibid.*

3.4. Nesuderinamų įsipareigojimų prisiėmimas

Analizuojant sutarčių kolizijų sampratą, numatytą Konvencijos 30 straipsnyje, pasakytina, kad šis straipsnis reguliuoja šalių „teises ir įsipareigojimus“³⁹ taikant sutartis bei „įsipareigojimus“ tais atvejais, kai taikant sutartis reikia taikyti sutarties pakeitimo, nutraukimo arba atsakomybės klausimus reguliuojančias teisės normas. Pastaruoju atveju straipsnis neišskiria teisių, kadangi „remiantis tarptautinės teisės principais valstybės, prisiimdamos naujas pareigas, nesuderinamas su prieš tai sudaryta sutartimi įgytomis teisėmis, *ipso facto* apriboja naudojimąsi tokiomis įgytomis teisėmis apimtimi, būtina naujai prisiimtoms pareigoms vykdyti“⁴⁰. Ši nuostata kildinama iš *pacta sunt servanda* principo, įpareigojančio valstybes vykdyti sutartis gera valia, ir, esant neatitikimui tarp viena sutartimi prisiimtų teisių bei kita sutartimi prisiimtų pareigų, susilaikyti nuo teisių įgyvendinimo siekiant nepažeisti kita sutartimi prisiimtų pareigų. Dėl to, kol valstybė savo elgesiu gali paklusti dviem skirtingomis prieštaraujančiomis sutartimis prisiimtiems reikalavimams, sutarčių kolizija nekyla⁴¹.

Teisės taikymo praktikoje nustatant sutartimi prisiimamus įsipareigojimus ypač daug dėmesio turėtų būti skiriama sutarties ir ja prisiimamų įsipareigojimų pobūdžiui. Pavyzdžiui, dėl tarptautinėje sutarčių teisėje galiojančio abipusiškumo principo tarptautinėmis sutartimis daromų išlygų sutartims ir sutarties pakeitimų tik tarp kai kurių sutarties šalių (įskaitant ir daugiašales sutartis) valstybės paprastai sukuria daugelį dvišalių teisių bei pareigų, kurių nevykdymas lemia įsipareigojimų konkrečiai valstybei pažeidimą, o ne sutarties pažeidimą visų sutarties šalių atžvilgiu. Pavyzdžiui, Europos Teisingumo Teismas byloje *Europos Ekonominė Bendrija prieš Italijos Respubliką*⁴² konstatavo, kad nepaisant Italijai ankstesne sutartimi numatytos pareigos taikyti maito mokestį, ši valstybė nepažeistų sutarties netaikydama Europos Bendrijos valstybėms narėms maito mokesčio. Kita vertus, daugeliu sutarčių valstybės prisiima bendro pobūdžio įsipareigojimus visoms sutarties šalims, nesukurdamos dvišalių teisinių santykių tinklo (žmogaus teises saugančios sutartys)⁴³. Dėl to kiekvienu atveju, net ir nustatius sutartimi prisiimtų pareigų neatitikimą, reikia nustatyti sutartinių santykių pobūdį bei įsitikinti, ar vėlesne sutartimi buvo pažeistos konkrečios ankstesnės sutarties šalies teisės, lemiančios įsipareigojimų pagal tą sutartį pažeidimą.

3.5. Ankstesnės sutarties taikymo prioritetas arba „tarp Konvencijos eilučių“

Anksčiau išanalizuotos Konvencijos normos padeda nustatyti Konvencijos 30 straipsnio taikymo mastą, ankstesnės ir vėlesnės sutarties nustatymo kriterijus, sutarties

39 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 30 str. 1 d. ir 4 d. (b) punktas.

40 Cheng, B. *General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals*. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1987, p. 123; taip pat žr.: Byla C-10/61, *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką* [1962] ECR 00001; Byla C-121/85, *Conegate*, 26 [1986] paragrafas, ECR 1007; Byla C-158/91, *Levy*, [1993] 13 paragrafas, ECR I-04287.

41 Sadat-Akhfavi, S. A., p. 5.

42 Byla C-10/61, *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką* [1962] ECR 00001.

43 Byla C-158/91, *Levy* [1993] ECR I-04287.

sudarymo reikšmę, apibrėžti koliziją sukeliančius išsipareigojimus, tačiau šis Konvencijos straipsnis, nepaisant to, kad vadinasi „sutarčių taikymas“, *expressis verbis* nenustato sutarčių taikymo esant jų kolizijai taisyklės. Kita vertus, kadangi Konvencijos tekstas negali prilygti jame įtvirtintam valstybių susitarimui, reikėtų aptarti keletą svarbių Komisijos metraščio ir Konvencijos baigiamosios Vienos konferencijos įrašų, turinčių reikšmės taikant 30 Konvencijos straipsnį. Minėtoje konferencijoje kelių valstybių atstovai pastebėjo šį Konvencijos trūkumą. SSRS atstovas siūlė įtvirtinti Konvencijos 30 straipsnio tekste patikslinimą, jog kolizijos atveju turėtų būti taikomas *pacta sunt servanda* principas pabrėžiant valstybių pareigą nesukelti sutarčių kolizijų vėlesnėmis sutartimis⁴⁴. Kambodžos atstovas taip pat siūlė tikslinti 30 straipsnio tekstą įtvirtinant normą, suteikiančią prioritetą ankstesnei sutarčiai dėl jos pirmumo ir prezumpcijos, jog vėlesnės sutarties šalys veikė pažeisdamos geros valios principą⁴⁵. Pasiūlyti Konvencijos pakeitimai nebuvo įtraukti siekiant išlaikyti Konvencijos teksto nuoseklumą, kadangi *pacta sunt servanda* principas buvo įtrauktas į Konvencijos 26 straipsnį, o jį paminėjus 30 straipsnyje galėjo sukelti grėsmę klaidingai interpretuoti šį principą kaip netaikomą tais atvejais, kai Konvencijos normose *expressis verbis* šis principas nebuvo paminėtas⁴⁶. Minėta SSRS pozicija buvo pakartota kitąmet (1969 m.) plenariniame Konvencijos komiteto susitikime nurodant, jog šios valstybės delegacija neprieštaravo dėl 30 straipsnio redakcijos tik su sąlyga, kad vėlesnė sutartis neatleido valstybės nuo atsakomybės už *pacta sunt servanda* principo nesilaikymą ir ankstesne sutartimi priimtų išsipareigojimų nevykdymą. Šiuo tikslu net buvo pateiktas atitinkamas pakeitimas. Pakeitimas vėl nebuvo priimtas, kadangi, redakcinio komiteto nuomone, Komisijos parengtas Konvencijos tekstas jau apėmė šį klausimą. Atsižvelgdama į tokią komiteto poziciją SSRS delegacija pritarė esamai 30 Konvencijos straipsnio redakcijai⁴⁷. Plenariniame posėdyje ši pozicija buvo dar kartą pakartota, kritinių pastabų išsakyta nebuvo, o straipsnio redakcija buvo patvirtinta balsuojant 90 – „už“, 14 – susilaikius ir nė vieni delegacija nebalsuojant „prieš“.

Vertinant Konvencijos tekstą, atsižvelgiant į 1968 m. vykusius Konvencijos projektų svarstymus, darytina išvada, kad esant sutarčių kolizijai valstybės ketino ankstesnei sutarčiai suteikti taikymo pirmenybę netaikant atitinkamų vėlesnės sutarties nuostatų. Nors kai kurie mokslininkai⁴⁸ šiai pozicijai pritaria, reikėtų pasakyti, kad yra ir su tokia nuostata nesutinkančių. Pavyzdžiui, J. Muso nuomone, sutarčių kolizija yra „neišsprendžiama“, o galiojant ankstesnei ir vėlesnei sutarčiai valstybė pažeidėja turi teisę pasirinkti sutartį, kurią ji vykdys⁴⁹. Su tokia nuomone sutikti negalime, kadangi ji iš pagrindų paneigtų esminių sutarčių teisės principą *pacta sunt servanda*, prieštarautų daugeliui kitų Konvencijos normų, susijusių su sutartimis priimtų išsipareigojimų pasibaigimu

44 United Nations Conference on the Law of Treaties, First Session, p. 164(5).

45 *Ibid.* p. 164(7).

46 *Ibid.* p. 166(23).

47 United Nations Conference on the Law of Treaties, Second Session, p. 222(43).

48 Oppenheim. *Oppenheim's International Law (9 ed)*. USA: Oxford University Press, 1992, p. 1212.

49 Muss, J. *Conflicts Between Treaties in International Law. Netherlands International Law Review*. Leiden: Sijthoff, 1998, (45): 227; Cafilisch, L.; Cançado Trindade, A. A., p. 5–62.

arba jų galiojimo sustabdymu. Tokiu atveju valstybei pažeidėjai atsirastų galimybė bet kuriuo metu atsisakyti galiojančių sutartinių išipareigojimų sukeltą sutarčių koliziją. Tokia koncepcija taip pat nesuderinama ir su toliau aptariama tarptautinės valstybių atsakomybės teise. Dėl to darytina išvada, kad, kilus sutarčių kolizijai, ankstesnė sutartis įgytų taikymo pirmenybę, nepaisant to, kad kolizija nelemtų vienos iš sutarčių negaliojimo, kaip numatyta Konvencijoje, o valstybė, dalyvaujanti abiejose sutartyse, privalėtų atsisakyti sudaryti vėlesnę sutartį, neleisti jai įsigalioti arba jos netaikyti siekdama nepažeisti ankstesne sutartimi prisiimtų pareigų.

4. Valstybių atsakomybė sutarčių kolizijos atveju

Konvencijos 30 straipsnio 5 dalis nurodo, jog šio straipsnio 4 dalis neturi įtakos jokiam atsakomybės klausimui dėl kilusios sutarčių kolizijos, kuri sukeliama sudarant, taikant arba išgaliojus vėlesnei sutarčiai.

Šiuo metu galiojančios valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus normos yra kodifikuotos Komisijos parengtame atsakomybės straipsnių projekte⁵⁰. Šio straipsnių projekto nuostatos atspindi teisės normas, taikomas pažeidus iš tarptautinės teisės šaltinio (tarptautinio papročio, sutarties, bendrųjų teisės principų ir kt.) kilusią pareigą.

Teisės taikymo tikslais pasakytina, kad valstybių atsakomybės normos yra antrinės normos, kurios reguliuoja teisinius santykius, kylančius įvykdžius tarptautinės teisės pažeidimą. Tuo tarpu ar konkreti norma (pvz., sutarties nuostata) yra galiojanti ir koks yra ja prisiimtų išipareigojimų mastas (pvz., normos aiškinimas, taikymas), reguliuoja pareigas nustatančios (sutarčių teisės) normos, vadinamos pirminėmis normomis⁵¹.

Remiantis tarptautinės teisės principais tarptautinė atsakomybė valstybei kyla už kiekvieną tarptautinės teisės pažeidimą, jeigu veika, kuria padaromas tarptautinės teisės pažeidimas, yra priskirtina valstybei. Tarptautinės teisės pažeidimas pasireiškia valstybės veika, kuri yra nesuderinama su galiojančiu tos valstybės išipareigojimu⁵². Galiojantis tarptautinis išipareigojimas gali būti sukuriamas tik galiojančia ir taikytina teisės norma (pvz., sutarties nuostata). Jeigu konkrečios (net ir galiojančios) sutarties norma yra netaikytina, ji neprivaloma vykdyti, o neprivaloma vykdyti norma negali būti vertinama kaip sukurianti valstybei atsakomybę dėl straipsnių taikymo. Dėl to, mūsų nuomone, vėlesnėje sutartyje numatyti valstybės išipareigojimai, nors ir galiojantys, tačiau yra netaikytini dėl ankstesnės sutarties taikymo prioriteto. Jie negali būti vertinami kaip galiojantys valstybės išipareigojimai, kuriuos būtų įmanoma pažeisti. Taigi darytina iš-

50 Straipsnių projektas lietuvių kalba pateikiamas: Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 258–272.

51 Commentaries on the Draft Articles on State Responsibility for Internationally Wrongful Acts. In International Law Commission. 2001, p. 59(1) [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-15]. <http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf>.

52 Vadapalas, V. *op. cit.*, p. 261.

vada, kad negalima pažeisti netaikytinos sutartinės normos, o atsakomybė už jos pažeidimą negalima.

Pabrėžtina, kad tarptautinė atsakomybė valstybėms kyla bet kokio (net ir neesmio)⁵³ sutarties pažeidimo, sukeliančio tarptautinių sutarčių koliziją, atveju. Tuo tarpu sutarčių teisėje valstybės įgyja teisę sustabdyti sutartį arba ją nutraukti tik kitai sutarties dalyvei įvykdžius esminį sutarties pažeidimą⁵⁴.

Kiekvienu atveju vertinant, ar konkretus veiksmas yra pažeidimas, sukeliantis valstybių atsakomybę, reikia nustatyti, ar buvo pažeista sutartimi valstybės prisiimta galiojanti ir taikytina pareiga. Komisijos nuomone, „valstybei sudarius ankstesnei sutarčiai prieštaraujančią vėlesnę sutartį *per se* nesukeliamas tarptautinės teisės pažeidimas“⁵⁵. Su tokia išvada iš dalies galima sutikti, kadangi, kaip nurodo A. McNairas, iki kolizijos kilimo valstybė gali imtis veiksnių kolizijai išvengti⁵⁶ (pvz., informuoti, jog ji netaps koliziją galinčios sukelti sutarties šalimi, pakeisti sutarties tekstą, kol jis neįsigaliojo). Iš teismų praktikos matyti, jog tarptautinės teisės pažeidimas (sutarčių kolizija) gali kilti tiek sutartį sudarius⁵⁷, tiek jai įsigaliojus⁵⁸, tiek ir ją taikant įsigaliojusią⁵⁹. Pažeidimo kilimo momentas negali būti nustatytas abstrakčiai, kadangi jis visuomet priklauso nuo ankstesne sutartimi prisiimtų įsipareigojimų pobūdžio bei visų su byla susijusių aplinkybių.

Apibendrinant pasakytina, kad tik nustačius pirmine norma prisiimto įsipareigojimo mastą, jo galiojimą ir taikymą konkrečiai valstybei galima įvertinti, koks konkretus veiksmas (sutarties sudarymas, įsigaliojimas ar taikymas) yra laikytinas ankstesne sutartimi prisiimto įsipareigojimo pažeidimu, t. y. nustatyti kolizijos kilimo momentą. Šį sprendimą priima sutartį aiškinanti ir koliziją sprendžianti institucija.

Principas, nusakantis, jog kiekvienas tarptautinės teisės pažeidimas sukelia valstybei atsakomybę, lemia automatišką (be papildomo valstybės valios akto) valstybių atsakomybės teisinių santykių atsiradimą nuo valstybės įvykdyto tarptautinės teisės pažeidimo momento⁶⁰. Kilus sutarčių kolizijai valstybė, sukėlus koliziją (pvz., patvirtinusi sutarties tekstą, išreiškusi sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia arba pradėjusi taikyti vėlesnę sutartį) ankstesnės sutarties šaliai, privalo: nutraukti pažeidimą (pvz., nutraukti arba denonsuoti sutartį, pakeisti jos nuostatas, sustabdyti jos taikymą); užtikrinti, kad jis nepasikartotų; suteikti reparaciją kaip restituciją, kompensaciją (įskaitant ir sukauptas palūkanas) arba satisfakciją.

Vertinant valstybės, kuri yra tik vėlesnės sutarties dalyvė, teisinį statusą pirmiausiai reikia atkreipti dėmesį į tai, ar vėlesnė sutartis šios valstybės buvo sudaryta (įsigaliojo

53 Vadapalas, V., p. 125.

54 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, 60 str.

55 Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from Diversification and Expansion of International Law, p. 294(332) (dokumentas rengiamas publikacijai: In *Yearbook of International Law Commission, 2004*. Volume II. New York: United Nations Publication).

56 McNair, A. *The Law of Treaties*. Oxford: Oxford University Press, 1961, p. 222.

57 Byla C-170/98, *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę*, [1999] 21 paragrafas, I-05493.

58 *Costa Rica v Nicaragua*. *American Journal of International Law*. 1917(11): 229.

59 *Soering v. United Kingdom*, 07 July 1989, Series A no. 161.

60 Commentaries on the Draft Articles on State Responsibility for Internationally Wrongful Acts, p. 224(4).

arba pradėta taikyti) žinant apie ankstesne sutartimi prisiimtus įsipareigojimus. Tokiu atveju, kai šie veiksmai buvo atlikti žinant (privalant žinoti), jog kita vėlesnės sutarties dalyvė pažeis įsipareigojimus pagal ankstesnę sutartį, tik vėlesnėje sutartyje dalyvaujanti valstybė turėtų būti vertinama kaip prisidėjusi padarant tarptautinės teisės pažeidimą (sukeliant koliziją) ir neturėtų teisės reikalauti atsakomybės savo atžvilgiu iš kitos vėlesnės sutarties dalyvės. Kita vertus, tuo atveju, kai vėlesnė sutartis sudaroma (įsigalioja arba pradėdama taikyti) nepranešant apie ankstesne sutartimi prisiimtus įsipareigojimus bei nesudarant galimybės susipažinti su ankstesne sutartimi prisiimtais įsipareigojimais kitai vėlesnės sutarties dalyvei, valstybė pažeidžia pareigą vykdyti savo įsipareigojimus vėlesnės sutarties dalyvei remiantis geros valios principu, suponuojančiu „vienos valstybės pasitikėjimą kitos valstybės ketinimais esant konkrečioms aplinkybėms“⁶¹. Šis principas įtvirtintas Chartijos 102 straipsnyje, nustatančiame pareigą užregistruoti bei paskelbti kiekvieną įpareigojančią sutartį. Šios pareigos neatlikusi valstybė pažeidėja esant sutarčių kolizijai privalo pranešti apie esamus tarptautinius įsipareigojimus, užtikrinti, kad analogiškas pažeidimas ateityje nepasikartos ir suteikti nukentėjusiai vėlesnės sutarties dalyvei vienos kurios iš anksčiau minėtų formų reparaciją. Tai atlikusi valstybė pažeidėja atkurtų teisių ir pareigų pusiausvyrą bei nutrauktų pažeidimu ankstesnėje sutartyje dalyvaujančiai valstybei sukeltas teises pasekmes.

Išvados

1. Tarptautinių sutarčių kolizija kyla, kai valstybė sudaro, taiko arba jai įsigalioja tarptautinė sutartis, lemianti tos valstybės pareigų, prisiimtų anksčiau įsigaliojusia tarptautine sutartimi kitai valstybei, pažeidimą.

2. Remiantis 1969 m. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės darytina išvada, kad kilus tarptautinių sutarčių kolizijai ankstesnė sutartis turi taikymo pirmenybę prieš vėlesnę sutartį.

3. Kilus tarptautinių sutarčių kolizijai, ankstesnės sutarties šalis – pažeidėja privalo vykdyti ankstesnę sutartį, užtikrinti, kad pažeidimas ateityje nepasikartos ir suteikti nukentėjusiai valstybei reparaciją. Tokiu atveju sukuriant vėlesnę sutartį dalyvaujanti valstybė turi teisę reikalauti reparacijos iš ankstesnės sutarties šalies tik tuomet, kai tokia vėlesnėje sutartyje dalyvaujanti valstybė nežino ir negali žinoti apie ankstesnės sutarties galiojimą tarp jos šalių.

61 Cheng, B., p. 107.

Literatūra

- Binder, G. *Treaty Conflict and Political Contradiction*. New York: Praeger Publishers, 1984.
- Byla C-10/61, *Europos Ekonominės Bendrijos Komisija prieš Italijos Respubliką* [1962] ECR 00001.
- Byla C-121/85, *Conegate* [1986] ECR 1007.
- Byla C-158/91, *Levy* [1993] ECR I-04287.
- Byla C-170/98, *Europos Bendrijų Komisija prieš Belgijos Karalystę* [1999] I-05493.
- Brierly, J. L. Report by J. L. Brierly, Special Rapporteur. In *Yearbook of International Law Commission, 1950*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1958.
- Cheng, B. *General Principles of Law as Applied by International Courts and Tribunals*. Cambridge: Grotius Publications Limited, 1987.
- Costa Rica v. Nicaragua. *American Journal of International Law*. 1917(11).
- Caffisch, L., Trinitade, A. C. Les Conventions Americain et Europeenne des droits de l'homme et le droit international general. *Revue Général de Droit International Public*. 2004, 108(1).
- Deter, I. *Essays on the Law of Treaties*. Stockholm: Boktryckeri AB Thule, 1967.
- Draft Articles on the Law of Treaties with Commentaries. In *Yearbook of the International Law Commission, 1966*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1967.
- Fitzmaurice, G. G. Third Report by G. G. Fitzmaurice, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1958*, Volume II. New York: United Nations Publication, 1959.
- Jungtinių Tautų Chartija. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-557.
- Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 107-4786.
- Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.
- Koskenniemi, M. Report of the Study Group of the International Law Commission Finalized by M. Koskenniemi, Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law, 2006 (dokumentas rengiamas publikacijai: In *Yearbook of International Law Commission, 2006*. Volume II. New York: United Nations Publication).
- Lauterpacht, H. Report by Mr. H. Lauterpacht, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1953*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1954.
- Lauterpacht, H. Second Report by H. Lauterpacht, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1954*.
- Manzini, P. The Priority of Pre-Existing Treaties of EC Member States within the Framework of International Law. *European Journal of International Law*. 2001, 12(4).
- McNair, A. *The Law of Treaties*. Oxford: Oxford University Press, 1961.
- Muss, J. Conflicts Between Treaties in International Law. *Netherlands International Law Review*, Leiden: Sijthoff, 1998, (45).
- Oppenheim. *Oppenheim's International Law (9 ed.)*. USA: Oxford University Press, 1992.
- Pauwelyn, J. *Conflict of Norms in Public International Law: How WTO Law Relates to Other Rules of International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Report of the Study Group on Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from Diversification and Expansion of International Law (dokumentas rengiamas publikacijai: In *Yearbook of International Law Commission, 2004*. Volume II. New York: United Nations Publication).
- Sadat-Akhfavi, S. A. *Methods of Resolving Conflicts Between Treaties*. Leiden/Boston: Brill Academic Publishers, 2003.

- The Charter of the United Nations: A Commentary*. Volume I. Simma, B., et al. (eds.) Oxford: Oxford University Press, 2002.
- United Nations Conference on the Law of Treaties, First Session. In *Official Records, 1968*. New York: United Nations Publication, 1969.
- United Nations Conference on the Law of Treaties, Second Session. In *Official Records, 1969*. New York: United Nations Publication, 1970.
- Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 13-480.
- Vierdag, E. W. The Time of the “Conclusion” of a Multilateral Treaty. *British Yearbook of International Law*. 1988, 59.
- Vadapalas, V. *Tarptautinė teisė. Pagrindiniai dokumentai ir jurisprudencija*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
- Wolfram, K. *Treaties, Conflicts Between. Encyclopedia of Public International Law*. Volume IV. Amsterdam: North-Holland: Elsevier, 1984.
- Soering v. United Kingdom*, 07 July 1989, Series A no. 161.
- Volume II. New York: United Nations Publication, 1955.
- Waldock, H. Second Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1963*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1964.
- Waldock, H. Third Report on the Law of Treaties by Sir Humphrey Waldock, Special Rapporteur. In *Yearbook of the International Law Commission, 1964*. Volume II. New York: United Nations Publication, 1965.
- Commentaries on the Draft Articles on State Responsibility for Internationally Wrongful Acts. In *International Law Commission, 2001*, p. 59(1) [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-03-15]. < http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf>.
- Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.

THE CONFLICT OF TREATIES AND ITS ASSESSMENT UNDER THE NORMS OF GENERAL INTERNATIONAL LAW

Andrius Mamontovas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The purpose of this study is to analyze the concept of conflict of treaties in the light of contemporary general international law. According to the author, the conflict of treaties arises when a state party to an earlier treaty concludes or applies a new treaty (or such later treaty enters into force for that state) leading to the violation of obligations arising for that state from the earlier treaty. The author contends that treaty conflict may be resolved by simultaneously applying the Vienna Convention on the Law of Treaties and the law on state responsibility.*

After analyzing the provisions of the Vienna Convention and relevant doctrine, author concludes that article 30 of the Vienna Convention shall apply to all treaties having incom-

patible provisions, irrespective of its limited literal meaning referring to treaties governing “the same subject-matter”.

In the analysis of the contents of article 30, the author advances a number of legal arguments in favor of the criteria of “entry into force” rather than “adoption of the text” for the determination of earlier and later treaties. Author advances the idea that treaty conflict may be entered into by mere conclusion (adoption of the text) of the later treaty, regardless of the fact that such a case is not defined by the wording of the article 30 of the Vienna Convention. This finding is deduced from the legal principles of state responsibility, material breach and treaty modification applicable to such cases irrespective of limited wording of the above mentioned article of the Vienna Convention. The author finalizes the analysis of the Vienna Convention by concluding that the priority of the application of the earlier treaty in case of conflict of treaties is well grounded upon the text of the Vienna convention, as the travaux préparatoires suggests.

In the part of the article dealing with state responsibility the author outlines the main features of the concept of incompatible obligations brought about by the conflict of treaties and notes that in case of conflict of treaties, by default the state shall adhere to the earlier treaty and make appropriate reparation to prior treaty partner. Whereas in regard to the partner of the later treaty such a state shall make reparation for the breach of Article 102 of the UN Charter obliging the defaulting state to publish and register engagements entered into by a state with the Secretariat of the UN, provided the treaty partner was unaware of conflicting treaty obligations.

Keywords: *international law, conflict of treaties, earlier treaty, later treaty, conclusion, international obligation, application of the treaty, priority of application, incompatible obligation, internationally wrongful act, state responsibility.*

Andrius Mamontovas, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedros doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: tarptautinės teisės šaltiniai, tarptautinių sutarčių teisė, tarptautinių sutarčių kolizijos.

Andrius Mamontovas, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of International Law, doctoral student. Research interests: sources of international law, law of treaties, conflict of treaties.